

Josepf M. BOCHENSKI, *Autorität, Freiheit, Glaube. Sozialphilosophischen Studien*, München-Wien (*Philosophia*), 1988, σελ. 213.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι μιὰ συλλογὴ ἀπὸ μελέτες τοῦ πολὺ γνωστοῦ ἐκπροσώπου τῆς ἀναλυτικῆς φιλοσοφίας J. Bocheński. Ἡ πρώτη μελέτη εἶναι μιὰ μονογραφία μὲ θέμα τὴν αὐθεντία. Ἀκολουθοῦν τέσσερις μελέτες ποὺ ἀναφέρονται: στὴν ἐλεύθερη κοινωνία, στὴν ἀνάλυση μιᾶς βιομηχανικῆς ἐπιχείρησης, στὴν αὐτονομία τοῦ πανεπιστημίου καὶ στὴν ἠθικὴ τῶν πειραμάτων μὲ ζῶα. Οἱ δύο τελευταῖες μελέτες, εἶναι ἰσάριθμες ὁμιλίες τοῦ συγγραφέα μὲ θέματα: «Ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας», καὶ «Φιλοσοφία καὶ κοσμοθεωρία».

Ἡ κυριότερη προσφορὰ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ λογικὴ καὶ συστηματικὴ ἀνάλυση τῆς δύσκολης ἔννοιας τῆς αὐθεντίας καὶ τῶν διαφόρων ὀψεών της, καθὼς καὶ ἡ πολὺ ἐνδιαφέρουσα διάκριση τῆς αὐθεντίας σὲ ἐπιστημονικὴ, ποὺ κινεῖται στὸ χῶρο τῆς γνώσης, καὶ σὲ δεοντικὴ, ποὺ κινεῖται στὸ χῶρο τῆς πράξης καὶ σχετίζεται στενὰ μὲ τὴν ἐλευθερία (πολιτικὴ, ψυχικὴ καὶ φυσικὴ, σσ. 89-90), τὴν ἀνοχὴ καὶ τὸν ἀναρχισμό. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ λογικὴ ἀνάλυση τῆς αὐθεντίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ τελευταία ἀνάγεται σὲ τρεῖς συνιστώσες: στὸν φορέα τῆς αὐθεντίας, στὸ ὑποκείμενό της καὶ στὴν περιοχὴ ἰσχύος της, ἥτοι στὸ σημεῖο ἀναφορᾶς της.

Εἶναι προφανὲς ὅτι σκοπὸς τοῦ συγγραφέα μὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶναι νὰ μᾶς δώσει μιὰ φιλοσοφικὴ σύνθεση στὰ μέτρα τῆς παραδοσιακῆς Εὐρωπαϊκῆς Φιλοσοφίας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν σ. ἀνήκει στὸ παρελθόν, ἀφοῦ ἡ φιλοσοφία τοῦ παρόντος εἶναι ἡ ἀναλυτικὴ, ἀλλὰ νὰ μᾶς βοηθήσει στὴν ἀντιμετώπιση πρακτικῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς μὲ τὴ μέθοδο τῆς λογικῆς ἀνάλυσης τῶν ἐννοιῶν καὶ τῆς γλώσσας γενικότερα, ὅ,τι δηλαδὴ συνιστᾷ οὐσιαστικὰ τὸ περιεχόμενο τῆς λεγόμενης Ἀναλυτικῆς Φιλοσοφίας κάτω ἀπὸ κριτήρια καθαρὰ ἐπιστημονικά.

Ἡ ἀξία τῆς ἀναλυτικῆς μεθόδου, ἡ ὁποία διατρέχει ὅλες τὶς μελέτες αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀναδεικνύεται κυρίως στὶς ἰδιαίτερα πρωτότυπες μελέτες τοῦ Bocheński, ποὺ ἀναφέρονται στοὺς κοινωνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς θεσμοὺς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἰδιαίτερα πρωτοποριακὴ καὶ θεμελιακὴ εἶναι ἡ φιλοσοφία τῆς βιομηχανίας, πράγμα ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη πλήρως κατανοηθεῖ καὶ ἐκτιμηθεῖ.

Οἱ μελέτες γιὰ τὴ σχέση τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὴ Θρησκεία καὶ τὴν Κοσμοθεωρία θεωροῦνται ἀπὸ τὸν συγγραφέα προλεγόμενα στὸ προγραμματιζόμενο μεῖζον ἔργο του μὲ θεματικὴ ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας.

Τέλος τὸ βιβλίο περιλαμβάνει καὶ μιὰ μελέτη γιὰ τὸ πολυσυζητημένο

πρόβλημα τῶν πειραμάτων μὲ ζῶα, ἡ ὁποία καὶ παρέχει μιὰ βάση γιὰ γόνιμες συζητήσεις καὶ προβληματισμό.

Μὲ τὸ βιβλίο του αὐτὸ ὁ συγγραφέας δικαιώνει τὴ φήμη του ὡς ἀναλυτικοῦ φιλοσόφου, ἀφοῦ κατορθώνει μὲ τὴν μεθοδολογική του ἀκρίβεια, τὴν ἐννοιολογική σαφήνεια καὶ τὴν ἐνγένη γλωσσική του συνέπεια νὰ μᾶς δώσει μιὰ πειστική καὶ πολὺ χρήσιμη ἀνάλυση τῶν ἐννοιῶν ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν σ' αὐτὲς τὶς μελέτες του.

Ἡ ταύτιση ὅμως τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὴν Ἀναλυτικὴ Φιλοσοφία, μὲ ἓνα δηλαδή καὶ μόνο κλάδο της, ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς μιὰ ὑπερβολὴ ποὺ ἀδικεῖ καὶ ὑποβαθμίζει τὴ Φιλοσοφία. Κι αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ τὸ ἀγνοεῖ οὔτε καὶ νὰ τὸ παραγνωρίζει ἐντελῶς ὁ Bocheński (πβ. σσ. 163-164). Ἄλλωστε ἡ Ἀναλυτικὴ Φιλοσοφία —εἶναι, νομίζω, σχεδὸν ὀλοφάνερο— δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἓνα εἶδος στέρησης ὑποδομῆς τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Δημήτρης ΠΑΠΑΔΗΣ

Alain GUY, *Panorama de la philosophie ibéro-américaine* (du XVIe s. à nos jours), Genève, Patino, 1989, pp. 285.

Alain Guy, professeur de philosophie à l'Université de Toulouse-Le Mirail et fondateur du Centre de philosophie ibérique et ibéro-américaine, éclaire, par cet ouvrage, un aspect de l'Amérique latine largement méconnu: sa philosophie, qui demeure pourtant vivante depuis cinq siècles. La première partie étudie les XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles. L'auteur commence par *la scolastique*, qui s'occupe du thomisme et de l'humanisme (au XVIe s.) qui sont représentés par les écrivains A. de la Vera Cruz et J. de Acosta. *Le scotisme*, un siècle plus tard, a aussi un représentant éminent, A. Briceño et *le suarézisme* constitue un thomisme rénové et modernisé. Au XVIIIe siècle un *surgeon du platonisme humaniste* s'effectue (J.M. Peramàs). L'ouverture à la modernité commence avec Eugenio Espejo (XVIIIe s.), qui s'oppose à la pensée scolastique. Celui qui introduit des idées modernes dans la Nouvelle Espagne est Gamarra y Davalos, oratorien rebelle. Au début du XIXe s. l'influence du sensualisme condillacien et des Idéologues de l'école matérialiste de Destutt de Tracy se fait sentir dans toute l'Amérique ibérique. Encore, *le mouvement de l'Indépendance* ibéro-américaine est animé surtout par les Lumières et le libéralisme français. Bolívar, ayant séjourné en France, fait siennes les conceptions voltairiennes, rousseauistes et républicaines. José Martí, le prophète de l'indépendance de Cuba est imprégné de la philosophie des Lumières. Le vénézuélien Andrés Bello appartient à une époque de transition, entre le sensualisme, le romantisme et le positivisme, mais il est défenseur d'un réalisme spiritualiste original. Sa *Philosophie de l'Entendement* est le texte fondamental étudié comme classique. La deuxième partie s'occupe du XIXe siècle. Après l'invasion de la philosophie des Lumières dans toutes les régions de l'Ibéro-Amérique, nous avons une explosion romantique ou néo-romantique, ainsi qu'une reviviscence du spiritualisme. Ce mouvement commence au Brésil (F. Mont'Alverne, D.J. Gonçalves de Magalhães, E. Ferreira França). Pendant la seconde moitié du siècle, l'irruption du positivisme a eu lieu, surtout au Brésil. M. Lemos et R. Teixeira, les plus actifs apôtres du positivisme brésilien, étudiants de l'école militaire de Rio, fondent —avec B. de Magalhães— la

